

of language deprivation, are less able to recognize emotions, demonstrate weaker practical skills, and have praxic impairments that affect the quality of sign language. Emphasis is placed on the difficulties of using facial expressions in linguistic and emotional contexts, as well as on the importance of separating facial expressions related to sign language grammar from expressions of emotion.

The article justifies the need to integrate sign language and verbal speech for effective communication and learning in such children. The authors emphasize that even children with early immersion in sign language (for example, those raised in deaf families) demonstrate communicative features determined by the neurobiological nature of ASD, and not just limited experience. This, in turn, affects their social integration and quality of life.

The authors emphasize the high risk of linguistic and social deprivation in this category of children, which can exacerbate isolation. The article substantiates the need for further research and the development of adapted corrective and developmental programs. Recommendations are provided for the integration of sign language and verbal components into the educational process. The work will be useful for specialists in the field of special education, parents, and teachers who interact with children with dual disorders.

Keywords: sign language, deaf and hard-of-hearing children, autism spectrum disorders, autism, speech.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.03>

УДК 811.161.2:37.091.3+001

Гальона Н. П., Дудко І. В., Шемет В. Г.

УКРАЇНСЬКА МОВА У ФОКУСІ ЗАГАЛЬНОНАУКОВИХ І ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ СТУДІЙ

У нових соціальних умовах українська мова стає водночас об'єктом наукової та інструментом когнітивної й інформаційної діяльності. Актуальність статті зумовлена потребою узагальнення сучасних дослідницьких завдань і методів у галузі україністики та лінгводидактики, зокрема кореляції нової наукової парадигми та інтегрованого методологічного підходу в умовах цифрової трансформації та глобалізації.

У статті розглянуто особливості розвитку сучасної україністики та лінгводидактики в контексті змін, викликаних поширенням міждисциплінарного підходу та цифровізацією. Акцентовано, що українська лінгвістика демонструє тенденцію до інтеграції з іншими галузями наукового знання: соціологією, психологією, журналістикознавством, теорією комунікації, культурологією, що сприяє дослідженню мови як складного соціокультурного явища. Висловлено думку щодо змін у методології науки, зокрема адаптації та модифікації загальнонаукових і спеціальних методів до нових завдань досліджень. Особливу увагу приділено дискурсивному аналізу, який стає одним із основних методів дослідження філологічних явищ, та соціолінгвістичним методам і принципам їх застосування. Зазначено, що українська мова є не лише об'єктом наукового аналізу, а й інструментом пізнання та комунікації в епоху штучного інтелекту. Окреслено методологічні пріоритети в українській лінгводидактиці, зосереджено увагу на ролі української мови у формуванні комунікативної компетенції в цифровому середовищі.

Завдання лінгводидактики та функціонування української мови у взаємодії зі штучним інтелектом пов'язані спільною метою – забезпечити сучасному громадянину здатність використовувати мову як ефективний інструмент у повсякденній активності, а також у

навчанні, професійній діяльності та цифровому світі, зберігаючи при цьому національну мовну ідентичність.

Ключові слова: українська мова, міждисциплінарний підхід, дискурс-аналіз, соціолінгвістика, лінгводидактика, цифровізація, штучний інтелект, методологія.

У сучасному світі україністика, як і інші галузі науки, реагує на соціально-політичні метаморфози, розвиток штучного інтелекту, загрози інформаційної війни тощо зміною наукової парадигми та уніфікацією методології. Лінгвістичні дослідження орієнтуються на міждисциплінарний підхід, що зумовлено необхідністю комплексного аналізу мови як багатоаспектного соціокультурного явища. Українська мова стає предметом дослідження в межах нових інтеграційних галузей знання – соціолінгвістики, медіалінгвістики, лінгвокультурології, міграційної лінгвістики. Міждисциплінарний підхід зумовлює трансформаційні процеси в методології, що адаптує загальнонаукові методи до нових дослідницьких завдань, інтегрує спеціальні методи та методики різних галузей науки.

У нових соціальних умовах по-іншому визначають роль мови в науці та суспільстві. Українська мова стає водночас об'єктом наукової та інструментом когнітивної й інформаційної діяльності.

Актуальність статті зумовлена потребою узагальнення сучасних дослідницьких завдань і методів у галузі україністики та лінгводидактики, зокрема кореляції нової наукової парадигми та інтегрованого методологічного підходу в умовах цифрової трансформації та глобалізації.

З огляду на те, що українська мова стає об'єктом міждисциплінарного аналізу, виникає необхідність обґрунтування модернізації та зміни методології, нових підходів та їх важливості. Нові дослідницькі завдання зумовлюють потребу в модернізованих моделях аналізу й осмислення мовної динаміки. Крім того, в умовах цифрової трансформації мовне середовище відіграє ключову роль у взаємодії людини з новітніми технологіями. Українська мова набуває дедалі більшого значення в галузі штучного інтелекту, тому дослідження її функційного потенціалу у взаємодії з інтелектуальними системами є важливим і актуальним.

У дослідженні мовних явищ традиційно поєднано загальнонаукові та спеціальні методи. Актуальними є описовий метод – для системного опису мовних одиниць; порівняльно-історичний – для реконструкції давніх мовних процесів та явищ, зіставний – для виявлення спільних та відмінних рис мов; структурний – у дослідженні побудови мовних одиниць; статистичний – для аналізу мовної частотності та варіативності [2]. Водночас виразна тенденція до інтердисциплінарності розширює методологічний інструментарій [3]. У науковій спільноті обґрунтовують необхідність поєднання класичних і новітніх методів, що відповідає, з одного боку, складності досліджуваних явищ, з іншого – новій науковій парадигмі [1; 2; 5]. Питання методології актуальної нині соціолінгвістики активно обговорюють у зв'язку з необхідністю забезпечення наукових, достовірних результатів [6; 9; 10], пропонуючи отримувати їх внаслідок якісного спостереження за «природними»

лінгвістичними явищами, «використання різних методів виявлення та отримання доступу до необхідних даних та різних видів експериментальних маніпуляцій», застосування не лише статистичних, а й нестатистичних прийомів (категоризації, картографування та ін., зокрема «у вивченні діалектів або систем спорідненості») [10, с. 17-18]. Обґрунтовано розширення сфери застосування методів конкретних наук до рівня загальногуманітарних і модифікацію загальнонаукових методів і прийомів аналізу, узагальнення, конкретизації та їх пристосування до нових завдань і напрямів філології. Зокрема, констатовано, що дискурс-аналіз виявляє тенденцію до активного використання в галузях різних гуманітарних наук та міждисциплінарних дослідженнях, обґрунтовано його принципи та переваги, запропоновано різні підходи у межах дискурс-аналізу залежно від конкретних завдань та перспектив дослідження [7; 8].

Мета статті полягає в обґрунтуванні модернізації та змін у методах та завданнях сучасної україністики та лінгводидактики з урахуванням міждисциплінарного підходу та поширення цифрових технологій.

У центрі уваги сучасного дослідника української мови – мовні явища з погляду їх соціальної диференціації, впливу на свідомість людей та суспільство загалом, уживання в соціальних мережах та сприйняття соціумом, функціонування в період російської агресії в Україні, протидії дискримінаціям та мікроагресіям.

Нові дослідницькі завдання змінюють методологічні засади філології. «Сучасна україністика, де українська мова є центральним об'єктом дослідження, демонструє тенденцію до міждисциплінарності, інтегруючи методи психології, соціології, культурології та інших наук. Це зумовлює різноаспектність дослідження мовних явищ та сприяє глибшому усвідомленню комунікативних функцій мови, загалом – розширює можливості багатовекторних досліджень української мови» [3, с. 287].

Дискурс-аналіз стає одним із основних методів дослідження у лінгвістиці, літературознавстві, журналістикознавстві та в міждисциплінарних галузях (медіалінгвістиці, соціолінгвістиці, лінгводидактиці, лінгвокультурології, міграційній лінгвістиці), адже дає змогу встановити взаємозв'язок між мовою та соціальними й культурними контекстами, дає відповіді на запитання: «що саме люди мають на увазі, як вони досягають розуміння, у який спосіб мова презентує різні бачення світу й сприяє формуванню різних інтерпретацій. Це також аналіз того, як дискурс формується через відносини між учасниками та який вплив має на соціальну ідентичність і взаємини» [7, с. 4]. Дискурс-аналіз презентує «ширшу картину» опису мови, яку не помічають при вузькому (однорівневому, однобічному) аналізі мови. «Він занурює нас у соціальні та культурні умови мовлення, щоб допомогти зрозуміти вибір певних мовних засобів». У такий спосіб цей метод «виходить за межі простого опису, дає можливість зрозуміти «правила гри», якими користуються мовці в щоденних усних і письмових взаємодіях [7, с. 4].

Дискурс-аналіз дає можливість досліджувати українську мову як

соціокультурне явище, де текст і соціальний контекст тісно пов'язані, аналізувати зміст висловлювань з огляду на сучасні соціальні, культурні та ідеологічні чинники мовлення в українському суспільстві, пов'язати його з реакцією адресата (особи та суспільства загалом), простежити реалізацію комунікативної мети та зміну наративів, виявити прихований зміст, загалом з'ясувати галузеву специфіку тексту та його ефективність як засобу комунікації у певній сфері. Застосування дискурс-аналізу в україністиці зосереджене переважно у дослідженні політичного, медійного, академічного та педагогічного дискурсів. Наприклад, аналіз політичного дискурсу дає змогу простежити, як засобами мови формуються і транслуються ідеологеми; у медіатекстах дискурс-аналіз виявляє маніпулятивні стратегії, вплив на формування суспільної думки через лексичну вибірковість та спеціальні синтаксичні структури, приховані наративи. Медіалінгвістика потребує саме таких методів аналізу мови в медійному просторі, де текст взаємодіє із зображенням, звуком, соціальним контекстом, рекламою.

Дискурс-аналіз набуває поширення і в інших галузях філологічної науки. «Лінгвокультурологія як міждисциплінарна галузь, що досліджує взаємозв'язок мови та культури в межах мовної картини світу, розширює методологію у напрямку від семантико-когнітивного до когнітивно-дискурсивного аналізу» [3, с. 291]. У міграційній лінгвістиці дослідження мовної поведінки різних поколінь мігрантів ґрунтується на дискурсивному аналізі їхньої повсякденної мовленнєвої практики. Літературознавство застосовує дискурс-аналіз для інтерпретації художніх текстів як елементів певного історико-культурного дискурсу. Завдяки цьому стає можливим глибше осмислення авторських стратегій, мовної картини світу, впливу суспільного контексту на форму й зміст художнього твору.

Сьогодні україністика активно послуговується методами соціології, інтегрованими в лінгвістичний простір. Ключовими залишаються методи: спостереження (для вивчення мовної поведінки у природному середовищі); інтерв'ю (для збирання даних про комунікативні настанови, варіативність); експерименту (для тестування впливу соціальних чинників на сприйняття мови); етнографічного аналізу (для виявлення мовних практик у етноспільноті); дискурсивно-інтеракційного аналізу (для вивчення динаміки міжособистісної комунікації). Водночас методологія сучасної лінгвістики ґрунтується на постійному оновленні інструментів під впливом цифровізації. Сьогодні ефективними є змішані методики, які дають змогу досліджувати мову як складну, соціально й культурно детерміновану систему.

Соціолінгвістика, як емпірична наука, ставить чіткі вимоги до збирання та аналізу даних, які охоплюють використання надійних методів вибірки, оцінку похибок, рівень довіри до отриманих висновків та міру значущості під час інтерпретації результатів [6; 9; 10]. Міжнародна соціолінгвістика постулює принципи, що мають слугувати основою для соціолінгвістичних досліджень. З-поміж них виокремлено, зокрема, такі: 1. Кумулятивний принцип: що більше ми дізнаємося про мову, тим більше нових завдань і напрямів для дослідження

з'являється. Розширення знань відкриває нові підходи, зокрема міждисциплінарні. 2. Принцип одноманітності: мовні процеси, які ми спостерігаємо сьогодні, схожі на ті, що відбувалися в минулому, тому варто застосовувати сучасні дані для розуміння історичних змін у мові, поєднуючи синхронний і діахронний підходи. 3. Принцип конвергенції: цінність нових даних полягає в тому, що вони підтверджують або уточнюють раніше зроблені висновки, причому їхня значущість залежить від різниці в методах збирання та опрацювання матеріалу. 4. Принцип «уваги» та принцип формальності: варто враховувати, що будь-яке систематичне спостереження за мовою спричиняє зміну стилю мовлення, ускладнює дослідження щодо автентичності; чим більше уваги мовець приділяє своєму мовленню та його змісту, тим більш формальним буде його стиль, а тому в систематичному спостереженні за мовленням в певному контексті досліднику потрібно виявляти значну винахідливість для фіксації «справжнього просторіччя», природного мовлення. 5. Принцип зсуву (порушення) стилю ґрунтується на тому, що не існує носіїв мови з «єдиним стилем», кожен індивід змінює стиль мовлення залежно від контексту, співрозмовника та ситуації [10, с. 18-19]. Ці принципи спрямовані на подолання ключової проблеми у соціолінгвістичних дослідженнях – суб'єктивності, «ефекту спостерігача».

Статус та функції української мови змінюється й у фокусі сучасної лінгводидактики, метою якої стало формування мовної компетентності в умовах цифровізації суспільства. Її завдання – підготовка мовної особистості до ефективної взаємодії з новими інформаційно-комунікаційними технологіями. У цьому контексті українська мова як навчальний предмет і засіб пізнання світу повинна бути адаптована до потреб цифрового середовища, адже штучний інтелект, як текстогенеративна й аналітична система, працює на основі мовних запитів. Тому у вивченні української мови зосереджуються, зокрема, й на формуванні навичок чіткого, структурованого та логічного формулювання думок, необхідних для ефективного спілкування з інтелектуальними системами.

З іншого боку, лінгводидактика покликана інтегрувати штучний інтелект в освітній процес. Використання українськомовних чат-ботів, генераторів текстів, автоматичних перекладачів чи платформ на базі штучного інтелекту зумовлює виникнення нових педагогічних методик, які поєднують традиційне мовне навчання з інноваційними підходами. Це відкриває додаткові можливості для розвитку критичного мислення, креативності та цифрової грамотності студентів.

У контексті глобальної цифрової трансформації мовне питання виходить за межі гуманітарного дискурсу й набуває стратегічного значення, адже українська мова дедалі активніше інтегрується в цифрові сервіси, комунікаційні платформи та системи штучного інтелекту. Її роль у цьому процесі потребує наукового осмислення.

Українська мова як інтерфейс взаємодії зі штучним інтелектом – це ключ до доступності цифрових технологій для багатьох громадян. Впровадження

українськомовних голосових асистентів, чат-ботів, сервісів перекладу й аналітики дає можливість забезпечити інклюзивність і цифрову рівність. Вивчення мовних особливостей у роботі зі штучним інтелектом та адаптація його до українського мовного середовища сприяє підвищенню якості й точності таких технологій. Окрім цього, розробники дедалі частіше залучають українськомовні ресурси до навчання моделей, щоб забезпечити високий рівень точності відповідей та природність мовлення.

Українську мову активно використовують, зокрема, для створення промтів (запитів, інструкцій) в українськомовній версії ChatGPT. Як відомо, промт (від англ. *prompt*) – це текстова команда, яка дає конкретне завдання для штучного інтелекту, і ефективність відповіді залежить від правильно побудованого та точно сформульованого промту. У науковій сфері українськомовні промти використовують для аналізу даних, генерації текстів, перекладів, програмування тощо. Завдяки вдосконаленим мовним моделям штучний інтелект розуміє граматику, лексику, стилістику та контексти української мови. Це відкриває широкі можливості для використання штучного інтелекту в освіті, державному управлінні, журналістиці, культурі та ІТ-сфері. Тому на часі – дослідження ефективних українськомовних конструкцій у написанні промтів, створенні мовних інтерфейсів, голосових асистентів, чат-ботів.

З огляду на використання української мови в ШІ-платформах, що сприяє її розвитку як технологічної мови, можна констатувати формування нового стильового різновиду української мови, здатного до точного та ефективного вираження думок у складних інформаційних середовищах. Актуальним та перспективним є дослідження української мови в цьому аспекті, зокрема й для вироблення практичних порад у роботі з інструментами штучного інтелекту. Наприклад, з метою ефективного використання української мови у написанні промтів для ChatGPT сформульовані основні вимоги (які, проте, постійно змінюються, удосконалюються): конкретність, чіткість, однозначність запиту (уникнення або пояснення багатозначних слів та омонімів, уживання слів тільки з прямим значенням тощо); чітка логічна структуризація запиту; уникнення складних, заплутаних конструкцій, поділ багатокomпонентного завдання на прості частини (наприклад, «Спочатку коротко поясни термін, потім наведи приклад, а наприкінці зроби висновок»); вказівка на формат відповіді (наприклад, «Напиши статтю / фрагмент статті / есе / резюме / анотацію / лекцію / рецензію / сценарій події», «Сформулюй 5 причин у вигляді маркованого списку», «Створи таблицю з колонками: рік, подія, значення» тощо); визначення стилю та призначення тексту тощо.

Розвиток української мови як технологічної означає активне впровадження її в сферу цифрових технологій, адаптацію до потреб цифрового світу, де мова стає інструментом взаємодії людини з технологіями. Основними аспектами розвитку української мови як технологічної є інтеграція її в штучний інтелект (мовні моделі, розпізнавання й синтез мовлення українською, генерація текстів, переклади, діалогові системи), розширення мовних ресурсів (українські лінгвістичні корпуси, словники, тезауруси);

забезпечення цифрової реалізованості (українська мова у веб-інтерфейсах, мобільних додатках, платформах дистанційного навчання, соціальних мережах тощо); навчання мовної грамотності в цифровому контексті (формулювання запитів, команд, інструкцій українською; розвиток нової термінології для опису технічних і цифрових процесів). Ці завдання реалізують стратегічний напрям мовної політики, адже збереження мовної ідентичності в цифрову епоху є питанням інформаційної безпеки та культурного суверенітету. Використання української мови в цифровому середовищі стає інструментом модернізації суспільства, зміцнює національну самосвідомість, забезпечує присутність українського наративу в глобальному інформаційному просторі.

Висновки. Сучасні філологічні дослідження, зорієнтовані на міждисциплінарний підхід та інтеграційну політику, потребують зміни методології, що корелює з новими науковими парадигмами. Реагуючи на модернізаційні та глобалізаційні процеси, вони відображають мовні зміни, зумовлені соціокультурними, політичними та інформаційними чинниками.

Завдання лінгводидактики та функціонування української мови у взаємодії зі штучним інтелектом пов'язані спільною метою – забезпечити сучасному громадянину здатність використовувати мову як ефективний інструмент у повсякденній активності, а також, безумовно, у навчанні, професійній діяльності та цифровому світі, зберігаючи при цьому національну мовну ідентичність. Українська мова стає дієвим інструментом у роботі зі штучним інтелектом, а її дослідження в контексті штучного інтелекту – це не лише наукове завдання, а й стратегічний крок до цифрової модернізації держави, збереження мовної унікальності та формування потужної національної цифрової екосистеми.

Використана література:

1. Баган М. П. Методи та організація сучасних філологічних досліджень : навчально-методичний посібник для практичних занять та самостійної роботи студентів. Київ : Видавничий центр КНЛУ, 2023. 65 с.
2. Гальона Н., Дудко І. Основи мовознавчої творчості в МАН : навчально-методичний посібник. Київ, 2020. 288 с.
3. Гальона Н., Дудко І., Шемет В. Міждисциплінарний вектор сучасної української лінгвістики: теоретико-методологічний аспект. *Вісник науки та освіти. Збірник наукових праць. Серія «Філологія»*. Випуск № 5 (35). 2025. С. 287-295.
4. Мацюк Г. П. Соціолінгвістика як інтеграційний напрям досліджень в умовах сучасної парадигми: міжнародний досвід й українська перспектива. *Наукові записки НаУКМА. Філологічні науки*. 2012. Т. 137. С. 28-34.
5. Смаглій В. М. Сучасні тренди міждисциплінарних лінгвістичних досліджень. *Modern philology*. 2024. № 2. С. 33-37.
6. Edwards John. Language, society and identity. 1. Sociolinguistics. Basil Blackwell Ltd. Oxford. 1985.
7. Paltridge B. Discourse Analysis. An introduction. 2nd edition. London : Bloomsbury Academic, 2012.
8. The Cambridge Handbook of Discourse Studies / Edited by Anna De Fina, Alexandra Georgakopoulou. Cambridge University Press. 2020.
9. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society. Penguin Books. 2000.
10. Wardhaugh R. An introduction to Sociolinguistics. 2nd edition. Blackwell Publishers Oxford. 1992.

References:

1. Bahan M. P. (2023). *Metody ta orhanizatsiia suchasnykh filolohichnykh doslidzhen : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia praktychnykh zaniat ta samostiinoi roboty studentiv* [Methods and organisation of modern philological research: a study guide for practical classes and independent work of students]. Kyiv : Vydavnychiy tsentr KNU. 65 s. [in Ukrainian].
2. Galona N., Dudko I. (2020). *Osnovy movoznavchoi tvorchosti v MAN* [Basics of linguistic creativity in the JAS] : navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv. 288 s. [in Ukrainian].
3. Galona N., Dudko I., Shemet V. (2025). *Mizhdystsyplinarnyi vektor suchasnoi ukrainskoi linhvistyky: teoretyko-metodolohichnyi aspekt* [Interdisciplinary Vector of Modern Ukrainian Linguistics: Theoretical and Methodological Aspect]. *Visnyk nauky ta osvity. Zbirnyk naukovykh prats. Seriia «Filolohiia»*, 5 (35). S. 287-295 [in Ukrainian].
4. Matsiuk H. P. (2012). *Sotsiolinhvistyka yak intehtatsiyni napriam doslidzhen v umovakh suchasnoi paradyhmy: mizhnarodnyi dosvid y ukrainska perspektyva* [Sotsiolinhvistyka yak intehtatsiyni napriam doslidzhen v umovakh suchasnoi paradyhmy: mizhnarodnyi dosvid y ukrainska perspektiv]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Filolohichni nauky*, 137. S. 28-34 [in Ukrainian].
5. Smahlii V. M. (2024). *Suchasni trendy mizhdystsyplinarnykh linhvistychnykh doslidzhen* [Modern trends in interdisciplinary linguistic researches]. *Modern philology*, 2. S. 3-37 [in Ukrainian].
6. Edwards John (1985). *Language, society and identity. 1. Sociolinguistics*. Basil Blackwell Ltd. Oxford [in English].
7. Paltridge B. (2012). *Discourse Analysis. An introduction*. 2nd edition. Bloomsbury Academic. London [in English].
8. *The Cambridge Handbook of Discourse Studies* (2020). Edited by Anna De Fina, Alexandra Georgakopoulou. Cambridge University Press [in English].
9. Trudgill P. (2000). *Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society*. Penguin Books [in English].
10. Wardhaugh R. (1992). *An introduction to Sociolinguistics*. 2nd edition. Blackwell Publishers Oxford [in English].

N. GALONA, I. DUDKO, V. SHEMET. Ukrainian language in the focus of general scientific and linguistic studies.

In new social conditions, the Ukrainian language becomes both an object of scientific research and a tool of cognitive and informational activity. The relevance of the article is due to the need to generalize modern research tasks and methods in the field of Ukrainian studies and linguistic didactics, in particular, the correlation of the new scientific paradigm and an integrated methodological approach in the conditions of digital transformation and globalization.

The article explores the transformation of Ukrainian studies under the influence of interdisciplinary approaches and the digital transformation of society. It emphasizes that contemporary Ukrainian linguistics demonstrates a growing tendency toward integration with other fields of knowledge – such as sociology, psychology, media studies, and cultural studies – which contributes to a more comprehensive understanding of language as a complex socio-cultural phenomenon. The authors highlight the methodological shift within philological research, including the adaptation and modification of general scientific and specialized methods in response to new research challenges. Particular attention is given to discourse analysis, which has become a key method for examining philological phenomena, and to sociolinguistic methods and principles. The study underscores that Ukrainian functions not only as an object of scientific inquiry but also as an instrument of cognition and communication in the age of artificial intelligence. The article outlines the current methodological priorities in Ukrainian linguodidactics, focusing on the role of Ukrainian in shaping communicative competence in a digital environment.

The tasks of linguodidactics and the functioning of the Ukrainian language in interaction with artificial intelligence are linked by a common goal – to provide a modern citizen with the ability to use language as an effective tool in everyday activities, as well as in education, professional activities, and the digital world, while preserving national linguistic identity.

Keywords: Ukrainian language, interdisciplinary approach, discourse analysis, sociolinguistics, linguodidactics, digitalization, artificial intelligence, methodology.

DOI: <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-163.2025.04>

УДК 377.35:378.147

Горбатюк Р. М., Погорєлов М. Г., Макєєв А. А., Реннер В. В.

ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ТРАНСПОРТНОЇ ГАЛУЗІ НА ОСНОВІ АВТОСИМУЛЯТОРІВ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ

У статті проаналізовано інноваційні підходи до формування фахової компетентності майбутніх педагогів професійного навчання транспортної галузі з акцентом на використання автосимуляторів. В умовах цифровізації освітнього простору та оновлення технологічної бази транспортної галузі особливої актуальності набуває підготовка педагогів, здатних ефективно поєднувати технічні знання, цифрові навички та методичну майстерність. Авторами розглянуто сутність поняття фахової компетентності як поліструктурного утворення, що охоплює когнітивний, мотиваційний, аксіологічний та діяльнісний компоненти.

Стаття містить класифікацію автоігрових симуляторів (розважальні, навчальні, професійні) з прикладами та характеристиками, а також аргументацію їхнього педагогічного потенціалу. Наведено приклад реалізації симуляційного підходу в курсі «Правила дорожнього руху», де здобувачі вищої освіти проходили тренування з маневрування, дотримання правил дорожнього руху, аналізували власні дії та моделювали авторські заняття для професійної (професійно-технічної) освіти. Автосимулятори виконують низку функцій: навчальну, тренувальну, мотиваційну, діагностичну, інноваційну, економічну, екологічну, соціальну та дослідницьку. Зазначено, що їх інтеграція у VR/AR-платформи, хмарні сервіси (Moodle, Google Classroom) та дуальну модель освіти дозволяє розширити можливості професійної підготовки та підвищити її ефективність. Стаття доводить, що автосимулятори є не лише інструментом формування технічних умінь, а й ефективним засобом розвитку професійної рефлексії, цифрової грамотності, педагогічної адаптивності та інноваційного мислення, необхідних сучасному викладачеві транспортної галузі. Висвітлено перспективи поширення цієї практики в українській системі професійної освіти та важливість інтеграції симуляторів у міждисциплінарну підготовку педагогічних кадрів.

Ключові слова: фахова компетентність, професійна освіта, автоігрові симулятори, цифрові технології, транспортна галузь, педагогічна підготовка, інноваційне навчання, VR/AR, дуальна освіта, моделювання ситуацій.

Актуальність теми статті зумовлена необхідністю підвищення якості професійної освіти в Україні, зокрема в галузі транспорту, яка є стратегічно важливою для національної економіки. Сучасна освітня політика орієнтується на формування кваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, що відповідає потребам внутрішньому і зовнішньому ринкам праці та викликам технологічної трансформації. В умовах стрімкого оновлення транспортної галузі, широкого впровадження цифрових технологій і зростання вимог до професійної мобільності педагогів професійного навчання виникає потреба у